

УДК 347.4 (477)

Гринько Руслан Віталійович,

кандидат юридичних наук, старший викладач

кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Постановка проблеми. Цивільне законодавство України не визнає свавілля боржника в питаннях виконання чи невиконання взятого на себе зобов'язання. Про це свідчить низка норм, присвячених вимогам щодо належного виконання зобов'язання (гл. 48 ЦК України), видам забезпечення виконання зобов'язання (гл. 49 ЦК України), способам захисту цивільних прав та інтересів потерпілої сторони та правових наслідків порушення зобов'язання (глави 3 і 51 ЦК України).

Боржник повинен слідувати взятому зобов'язанню, якщо воно не припинило свою дію, у випадках, передбачених законом або за домовленістю сторін, а кредитор завжди може витребувати виконання. Це зумовлено тим, що зобов'язання підлягають виконанню, інакше в них не було б ніякого сенсу. Як слушно зазначає І.В. Венедиктова: «Будь-який договір укладається з певною метою. Правова мета договору є його елементом і матеріальною підставою. При цьому при укладенні та виконанні договору реалізуються певні інтереси осіб, для яких договір становить засіб їх задоволення. Положення договору становлять мононорми, які поширюються на конкретно визначених осіб і відображають співпадіння їх інтересів у здійсненні певних дій, переході благ та ін. Таким чином, договір – це, з однієї сторони, завжди результат досягнення згоди щодо балансу інтересів, які бажать реалізувати сторони, а з іншої – гнучка правова конструкція реалізації охоронюваних законом інтересів, яка відображається в конкретних правовідносинах» [1, с. 396]. Тобто в механізмі виконання зацікавлені обидві сторони, які заради цього вступають у договірні зобов'язання, – щоб одержати або здійснити виконання.

Стан дослідження теми. Виконання цивільно-правового зобов'язання досліджувалося у наукових працях М.М. Агаркова, Е.І. Антонюк, В.Д. Андрійцьо, Ю.Г. Басіна, С.М. Бервено, Т.В. Боднар, С.М. Братуся, М.І. Брагінського, В.В. Вітрянського,

І.В. Волокан, Н.Ю. Голубевої, В.П. Грібанова, О.В. Дзери, І.О. Дзери, О.А. Іваненко, О.С. Іоффе, Т.М. Карнаух, В.М. Коссака, О.О. Красавчікова, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика, В.В. Луця, С.О. Погрібного, Б.І. Пугінського, С.В. Сарбаш, І.В. Спасибо-Фатеевої, Г.Л. Стоякіна, Є.О. Харитонова та ін. Незважаючи на наукове визнання категорії виконання зобов'язання, у наукових колах відсутня однаковість щодо її правової природи, а також щодо умов та принципів виконання.

На підставі викладеного можна дійти висновку, що питання дослідження виконання цивільно-правового зобов'язання є актуальним, що зумовлює доцільність його розгляду на рівні наукової статті.

Виклад основного матеріалу. Виконання зобов'язання, як відмітила Т.В. Боднар, може розглядатися у трьох аспектах: як правовий інститут, як процес і як підстава припинення зобов'язання [2, с. 18]. На думку науковця, виконання зобов'язання як правовий інститут – це сукупність цивільно-правових норм, що регулюють суспільні відносини, які виникають у зв'язку з виконанням зобов'язань (як договірних, так і позадоговірних). Особливістю інституту виконання договірних зобов'язань у праві України є розпорошеність його норм: по-перше, основоположні норми щодо виконання зобов'язання вміщені в ЦК України, що дає підстави вважати виконання зобов'язання інститутом зобов'язального права як найбільшої підгалузі цивільного права; по-друге, норми щодо виконання майново-господарських (цивільно-правових за своєю природою) зобов'язань вміщені, зокрема, в гл. 22 ГК України (ст. 193-198), в інших нормативно-правових актах, а також у міжнародних договорах (конвенціях), учасницею яких є Україна; по-третє, цивільні відносини (у тому числі зобов'язальні відносини) відповідно до ч. 1 ст. 7 ЦК України можуть регулюватись звичаєм, зокрема звичаєм ділового обороту [2, с. 18].

Вважаємо спірною позицію щодо наділення виконання зобов'язання значенням правового інституту. Як слушно зазначає Я.С. Яворська, «наукова дискусія щодо розгляду виконання зобов'язання як самостійного наукового інституту має штучний характер, позбавлений практичного сенсу. Очевидно, що суть питання не в цьому, а в з'ясуванні проблематики виконання як послідовності вчинення юридичних обов'язків, їх забезпечення. А відтак вироблення та вдосконалення найбільш оптимальних формальних механізмів, які б унеможливили зловживання договірними конструкціями та забезпечували б взаємний баланс інтересів договірних сторін. Адже, будучи індивідуальним нормативним актом для договірних сторін, цінність договору не вичерпується. Сторони укладають договір, будучи переконаними, що чинні правові механізми зможуть гарантувати дотримання їх інтересів у разі недобросовісності контрагента за договором» [3, с. 192].

На нашу думку, виконання зобов'язання має двояке значення – процес і підстава припинення зобов'язання. Саме таким значенням наділяє виконання зобов'язання законодавець, оскільки у гл. 48 ЦК України закріплює процес виконання, «динамічний стан зобов'язання, завдяки якому реалізуються (здійснюються) права і обов'язки сторін зобов'язання» [2, с. 18]. Разом з тим, у ст. 599 ЦК України міститься пряма вказівка на виконання зобов'язання як підставу його припинення. Однак таке виконання спричиняє правовий наслідок лише за умови проведення його належним чином. Тобто виконання зобов'язання як підстава припинення зобов'язання перебуває у прямій залежності від самого процесу виконання: від процесу виконання залежить настання підстави припинення зобов'язання.

Складовими процесу виконання зобов'язання є умови про суб'єктний склад правовідносин, порядок і способи виконання, строки і місце виконання. Це означає, за твердженням І.Р. Калаура, що виконання зобов'язання є його динамічним станом, який підпорядкований певним правовим принципам і завдяки якому реалізуються (здійснюються) права й обов'язки сторін зобов'язання. Серед низки принципів, яким має відповідати виконання договірної зобов'язання, одним із основних є принцип належного виконання [4, с. 84]. Така позиція вченого відповідає основним засадам цивільного законодавства щодо виконання зобов'язання, яке «має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що, звичайно, ставляться» (ст. 526 ЦК України).

Водночас виконання зобов'язання залежить від специфіки змісту їх окремих видів і, навіть, кожного конкретного зобов'язання. Наприклад, специфіка виконання зобов'язання, що передбачає відчуження майнових прав, на думку С.І. Шимон, полягає, насамперед, у способах виконання обов'язку «передання» такого «товару», адже вкрай важливо, з якого моменту майнове право стає об'єктом владування набувача, а практично змінюється уповноважена особа [5, с. 459-460].

До особливостей виконання грошових зобов'язань Т.В. Боднар відносить такі: «а) особливий предмет виконання, яким є гроші; б) встановлена законодавством черговість погашення вимог у разі недостатності суми платежу; в) встановлені законодавством проценти за користування чужими грошовими коштами як загальне правило; г) щодо грошових зобов'язань не може мати місця неможливість виконання як підстава припинення зобов'язання; г) особливе місце виконання грошового зобов'язання; д) особливий спосіб виконання грошового зобов'язання у разі відсутності кредитора – шляхом внесення боргу в депозит нотаріуса» [2, с. 200].

Виконання зобов'язання завжди виявляється через вчинення певних дій, передбачених у договорі чи законі, спрямованих на припинення конкретного зобов'язання (обов'язку). Тобто дії щодо виконання зобов'язання є юридичним фактом, з яким правопорядок пов'язує припинення вимоги кредитора і кореспондуючого йому обов'язку боржника. За визначенням Є.О. Суханова, виконання зобов'язання полягає у вчиненні боржником на користь кредитора конкретної дії, що становить предмет зобов'язання, або в утриманні від передбачених зобов'язанням дій [6, с. 41].

У виконанні зобов'язання основним є вольовий момент. Як зазначав французький вчений Р. Саватьє: «Виконання зобов'язання становить матеріальний акт, але вольовий характер платежу перетворює його в юридичну дію, результатом якої є припинення зобов'язання. Найчастіше воля кредитора і боржника в цьому питанні єдина» [7, с. 419].

У такому ж аспекті запропонував розглядати виконання зобов'язання С.В. Сарбаш, який виявив істотні ознаки виконання зобов'язання, що становлять атрибут і модус виконання. При цьому атрибут виконання зобов'язання становлять такі його елементи, які властиві будь-якому виконанню зобов'язання (суб'єктний аспект, просторовий, предметний і часовий аспекти). Модус виконання зобов'язання складається з таких елементів виконання зобов'язання, які характерні для деяких його видів, визначаються характером зобов'язання і його умовами (порядок частково-

го виконання, послідовність виконання і його імпутації, вирішення альтернативності та правила депозиції) [8, с. 10-11].

Таким чином, належне виконання зобов'язання в усіх випадках звільняє боржника від його обов'язків, а кредитора від права вимоги та припиняє зобов'язання. Як зазначає Є.О. Суханов, воно становить мету встановлення та існування всіх зобов'язань. Будь-яке інше виконання не є належним, наприклад, часткове або з простроченням становить підставу для застосування до боржника відповідних примусових заходів, включаючи заходи цивільно-правової відповідальності [6, с. 41].

У цивільному праві та цивільному законодавстві терміни «виконання зобов'язання» і «виконання обов'язку» застосовуються, як правило, у різних значеннях. У гл. 48 ЦК України виконання зобов'язання розкривається через дії боржника: «боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок» (ч. 1 ст. 527), «кредитор має право не прийняти від боржника виконання його обов'язку частинами» (ст. 529), «боржник має право виконати свій обов'язок» (ст. 531, 537), «виконання свого обов'язку однією із сторін» (ст. 538) тощо. Тобто виконання боржника може полягати у виконанні ним низки обов'язків. Сутність обов'язку Є.О. Харитонов пояснює як належну поведінку суб'єкта, що виникає як складова частина зобов'язальних чи інших правовідносин [9, с. 79]. А це означає, що зобов'язання слід розглядати як обов'язок або сукупність обов'язків. Вони співвідносяться як загальне і часткове. Як слушно зазначає С.В. Сарбаш: «Виконання обов'язку є вчинення боржником дії, яку має право вимагати від нього кредитор, а для виконання зобов'язання необхідно вчинити низку дій, які відповідають числу обов'язків у змісті зобов'язання» [8, с. 28].

Специфіка виконання зобов'язання зумовлена підставами його виникнення. Цивільно-правовий договір є основною підставою виникнення зобов'язання, що «зумовлено дією принципу рівності учасників цивільних відносин, диспозитивністю цивільно-правового регулювання, яка надає суб'єктам свободу в набутті й регламентації змісту своїх обов'язків за допомогою власного волевиявлення» [10, с. 504]. Договірні відносини істотно превалюють у забезпеченні нормальної життєдіяльності громадян, зокрема фізичних осіб-підприємців і юридичних осіб (у тому числі суб'єктів підприємництва) як суб'єктів цивільного обороту, а виконання зобов'язань за договорами «надихає життям» норми зобов'язального права, надає можливість перевірити їх життєдіяльність, визначити ефективність правозастосування, можливі прогалини і недоліки [2, с. 13].

Виконання договірних зобов'язань здійснюється відповідно до принципів, якими у ЦК

України виступають загальні засади цивільного законодавства – це фундаментальні засадничі положення, в яких втілюються сутність, призначення та імперативна динамічна спрямованість цивільного законодавства і цивільного права та які мають об'єктивно забезпечити відносно сталу векторну спрямованість законодавчого регулювання цивільних відносин [11, с. 10-11]. Перелік загальних засад цивільного законодавства закріплено у ст. 3 ЦК України. Такими загальними засадами, яким має підпорядковуватися виконання договірних зобов'язань, є справедливість, добросовісність та розумність. У ч. 3 ст. 509 ЦК України закріплено, що «зобов'язання має ґрунтуватися на засадах добросовісності, розумності та справедливості».

Конституційний Суд України також розглядає справи за конституційним зверненням громадян щодо виконання зобов'язань на цих загальних засадах. Так, Конституційний Суд України у своєму рішенні від 11.07.2013 р. № 7-рп/2013 встановив, що продавець (виконавець, виробник) не повинен включати в договори із споживачем умови, які є несправедливими [12]. При цьому несправедливі умови договору він роз'яснює як умови, які всупереч принципу добросовісності спричиняють такий наслідок як істотний дисбаланс договірних прав та обов'язків на шкоду споживача. Тому вимога про нарахування та сплату неустойки за договором споживчого кредиту, яка є явно завищеною, не відповідає засадам справедливості, добросовісності, розумності як складовим елементам загального конституційного принципу верховенства права (п. 3.2) [12].

Як зазначає О.В. Басай, закріплення принципів справедливості, добросовісності та розумності серед засад цивільного законодавства є, безумовно, позитивним явищем, яке сприятиме вивченню закономірностей розвитку світової практики західних правових систем, а також адаптації цивільного законодавства України до західноєвропейських стандартів. Крім того, ці принципи надають можливість судової творчості, вирішення кожної конкретної справи з урахуванням уявлень про справедливість, що сприятиме вдосконаленню цивільного законодавства, яке дає підстави сподіватись на історичний досвід. Важливо лише детально проаналізувати зміст кожної із зазначених категорій, визначити межі їх застосування для попередження судового свавілля [11, с. 317].

При виконанні договірних зобов'язань значення принципів добросовісності, розумності і справедливості, на думку Т.В. Боднар, полягає у їх функціональному призначенні: «а) за відсутності нормативно-правового або договірних регулювання відносин, пов'язаних з виконанням зобов'язання, зазначені принципи викону-

ють функцію регулятора прав і обов'язків сторін зобов'язання, виступаючи орієнтиром можливої поведінки суб'єктів зобов'язання; б) за наявності нормативно-правового або договірної регулювання відповідних відносин принципи добросовісності, розумності та справедливості є додатковими критеріями оцінки дій (бездіяльності) суб'єктів зобов'язання, що має значення для визначення ступеня вини і розміру майнових санкцій, які можуть бути застосовані до правопорушника у разі невиконання чи неналежного виконання зобов'язання» [2, с. 121-122].

Із вищезазначеною позицією вченої слід погодитися, оскільки законодавець наділяє таким функціональним призначенням принципів добросовісності, розумності і справедливості у зобов'язальному праві. Так, згідно ч. 2 ст. 749 ЦК України, якщо у договорі довічного утримання (догляду) обов'язки набувача не були конкретно визначені або в разі виникнення потреби забезпечення відчужувача іншими видами матеріального забезпечення та догляду, спір має вирішуватися відповідно до засад справедливості та розумності.

Принцип належного виконання є наступним принципом виконання договірної зобов'язання. Як нами вже зазначалося, дотримання цього принципу залежить від умов виконання зобов'язання, які передбачені у гл. 48 ЦК України та змісті конкретного цивільно-правового договору.

Основною умовою належного виконання договірної зобов'язання є його виконання належними сторонами, оскільки договором є домовленість двох або більше сторін (ст. 626 ЦК України). За загальним правилом ст. 527 ЦК України, «боржник зобов'язаний виконати свій обов'язок, а кредитор – прийняти виконання особисто». Тобто виконання договору доручення повинно бути здійснено особисто повіреним. Договором або законом можуть передбачатися винятки із цього правила. Разом з цим, винятки можуть впливати із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту. При цьому умови та порядок такого передоручення можуть бути встановлені законом або договором. Наприклад, лише у двох випадках повірений має право передати виконання доручення іншій особі: 1) якщо це передбачено договором; 2) якщо повірений був вимушений до цього обставинами, з метою охорони інтересів довірителя (ст. 1005 ЦК України). Відповідно до ст. 838 ЦК України «підрядник має право, якщо інше не встановлено договором, залучити до виконання роботи інших осіб (субпідрядником), залишаючись відповідальним перед замовником за результат їхньої роботи».

Більшість цивільно-правових договорів є строковими. У зв'язку з цим, зобов'язання підля-

гає виконанню у строк, встановлений у договорі (ст. 530 ЦК України). При цьому строк виконання зобов'язання може бути встановлено у договорі таким чином: 1) конкретно датою (днем); 2) періодом часу, протягом якого воно підлягає виконанню; 3) вказівкою на подію, яка неминуче має настати. Строк виконання зобов'язання для деяких договорів встановлено у законі. Наприклад, за договором довічного утримання (догляду) набувач забезпечує відчужувача утриманням та (або) доглядом лише протягом життя відчужувача (ст. 744 ЦК України). Відповідно до ст. 267 ГК України, договір поставки може бути укладений на один рік, на строк більше одного року (довгостроковий договір) або на інший строк, визначений угодою сторін. При цьому, якщо сторонами передбачено поставку товарів окремими партіями, строком поставки продукції виробничо-технічного призначення є, як правило, квартал, а виробів народного споживання, як правило, – місяць.

При укладенні деяких договорів законодавець обмежує свободу сторін щодо встановлення строку їх дії. Так, строк дії договору оренди землі не може перевищувати 50 років (ч. 1 ст. 19 Закону України «Про оренду землі»).

Законодавець надає боржнику договірної зобов'язання право достроково виконати свій обов'язок. Разом з тим, встановлено застереження щодо можливості реалізації цього права: якщо інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства або не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту (ст. 531 ЦК України). Подібне правило передбачено й для окремих договірних зобов'язань. Так, відповідно до ч. 2 ст. 1049 ЦК України, достроково може бути повернена позичальником позика, надана за договором безпроцентної позики, якщо інше не встановлено договором.

Завжди виконання договірної зобов'язання має здійснюватися в певному місці. У підтримку загального принципу цивільного законодавства про свободу договору (п. 3 ст. 3 ЦК України) у ст. 532 ЦК України встановлено, що сторони договору вільні у виборі місця виконання зобов'язання. Водночас для окремих випадків законодавець в імперативному порядку встановив місце виконання зобов'язання в актах цивільного законодавства. Наприклад, договір будівельного підряду має виконуватися за місце знаходженням будівельного майданчика, який замовник зобов'язаний надати підряднику (ст. 875 ЦК України).

Якщо сторони в договорі не визначили місце виконання зобов'язання, то зобов'язання має виконуватися за правилами ст. 532 ЦК України. Водночас місце виконання деяких видів зобов'язань може впливати із суті зобов'язання

чи звичаїв ділового обороту. Наприклад, концерт або театральна вистава виконуються за місце знаходження театру; медичні послуги надаються за місце знаходження медичної установи тощо. А у випадках відсутності договірної регуляції місця виконання зобов'язання, місце виконання визначається за правилами ст. 532 ЦК України залежно від предмета та виду договірної зобов'язання.

Виконання зобов'язання буде належним, якщо його здійснено належним способом. Законодавець передбачає основні вимоги до способів виконання зобов'язання. Так, боржник зобов'язаний виконати зобов'язання повністю. Виконання зобов'язання частинами допускається лише тоді, коли це встановлено договором, актами цивільного законодавства або впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту (ст. 529 ЦК України). Наприклад, виконання зобов'язання за договором поставки може бути здійснено частинами, а саме поквартально або помісячно (ст. 267 ГК України).

Певними особливостями наділене виконання зобов'язання з двостороннього договору, оскільки передбачає зустрічне виконання. За правилами ст. 538 ЦК України при такому виконанні сторони повинні виконувати свої обов'язки одночасно. При цьому сторона, яка наперед знає, що вона не зможе виконати свого обов'язку, повинна повідомити про це другу сторону. Водночас це правило діє за умови, що інше не встановлено договором, актами цивільного законодавства, не впливає із суті зобов'язання чи звичаїв ділового обороту.

Способи виконання договірної зобов'язання також залежать від виду зобов'язання. Так, при виконанні альтернативного зобов'язання боржник має право вибору предмета зобов'язання (ст. 539 ЦК України), при солідарному зобов'язанні кожний із кредиторів має право пред'явити боржникові вимогу у повному обсязі, а виконання боржником свого обов'язку одному із солідарних кредиторів у повному обсязі звільняє боржника від виконання решті солідарних кредиторів (ст. 542 ЦК України).

У юридичній літературі поряд із принципом належного виконання зобов'язання виділяють принцип реального виконання. Як слушно зазначає С.М. Бервено, «зміст принципу реального виконання зобов'язання полягає у тому, що мають бути вчинені відповідні дії боржником на користь кредитора щодо предмета договору, як-то: передача продавцем покупцеві товару, виконання відповідної роботи, надання послуги тощо» [13, с. 97]. Тобто принцип реального виконання зобов'язання означає його виконання в натурі.

Законодавче закріплення цього принципу простежується в усіх нормах, присвячених окремим договорам, оскільки основним обов'язком

боржника є обов'язок вчинити певну дію. При цьому в окремих випадках встановлюються вимоги до порядку здійснення такої дії. Наприклад, за договором купівлі-продажу передача продавцем товару покупцеві може здійснюватися двома способами: 1) вручення товару покупцеві, якщо договором встановлений обов'язок продавця доставити товар; 2) надання товару в розпорядження покупця, якщо товар має бути переданий покупцеві за місцем знаходження товару (ст. 664 ЦК України).

Серед науковців досі тривають дискусії щодо співвідношення принципів належного виконання та реального виконання зобов'язання.

Включають до поняття «виконання зобов'язання належним чином» реальне виконання зобов'язання Є.О. Харитонов і Н.О. Саніахметова [14, с. 378]. С.М. Бервено також визнає існування в договірному праві лише принципу належного виконання, яким охоплюється виконання зобов'язання в натурі, тобто реальне виконання [13, с. 100]. Вважає за можливе вести мову лише про один принцип виконання зобов'язання – виконання зобов'язання належним чином й Т.В. Боднар [2, с. 54-55].

На нашу думку, слід підтримати В.В. Луця, який відстоює позицію про те, що принцип реального виконання та принцип належного виконання зобов'язання є самостійними принципами, оскільки «реальне та належне виконання – це різноплщинні явища. У першому виявляється суть виконання як вчинення певної дії, у другому – якісна характеристика дії (або утримання від дії). Перевіряючи, чи виконав боржник зобов'язання, вирішуються два самостійні за значенням питання: чи вчинила особа дію, яка є об'єктом відповідних правовідносин (тобто чи дотримана вимога реального виконання), а також яким чином ця дія вчинена (чи дотримана вимога належного виконання)» [15, с. 644]. Подібні міркування висловлюють М.І. Брагінський, Н.С. Кузнєцова, Н.Ю. Голубева, І.Б. Утехін та інші науковці [16, с. 418; 17, с. 152-153]. Зокрема І.Б. Утехін зазначає, що принципи належного та реального виконання співпадають при належному виконанні договору. Якщо договір порушено, то автономно в дію вступає принцип реального виконання, який трансформується у виконання в натурі [18, с. 74].

Таким чином, договірне зобов'язання припиняється шляхом його виконання, якщо його здійснено належним чином на засадах добросовісності, розумності та справедливості. У випадках порушення зобов'язання, коли не виконує або неналежним чином виконує боржник взятє на себе зобов'язання, кредитор має право захистити свої цивільні права та інтереси за допомогою способів захисту, закріплених у законі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Венедиктова И.В. Охраняемый законом интерес в гражданском праве : монография / И.В. Венедиктова. – Х. : Точка, 2012. – 508 с.
2. Боднар Т.В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві : монографія / Т.В. Боднар. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 272 с.
3. Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передачу майна у власність : цивільно-правові аспекти : монографія / О.С. Яворська. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. – 384 с.
4. Калаур І.Р. Принцип належного виконання договірних зобов'язань через призму виконання зобов'язань про передачу майна в користування / І.Р. Калаур // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Юридичні науки. – 2013. – Вип. 3. – Т. 1. – С. 84-86.
5. Шимон С.І. Теорія майнових прав як об'єктів цивільних правовідносин : монографія / С.І. Шимон. – К. : Юрінком Інтер, 2014. – 664 с.
6. Гражданское право : учебник / Отв. ред. Е.А. Суханов. – В 2 т. Том 2. Полутом 1. – М. : Изд-во БЕК, 2003. – 704 с.
7. Саватье Р. Теория обязательств. Юридический и экономический очерк / Р. Саватье; [пер. с франц. Р. О. Халфиной]. – М. : Изд-во «Прогресс», 1972. – 439 с.
8. Сарбаш С.В. Общее учение об исполнении договорных обязательств : дис. ...докт. юрид. наук : 12.00.03. / Сарбаш Сергей Васильевич. – Москва, 2005. – 538 с.
9. Харитонов С.О. Цивільні правовідносини : навч. посіб. / С.О. Харитонов, О.І. Харитонova. – К. : Істина, 2008. – 176 с.
10. Голубева Н.Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання : монографія / Н.Ю. Голубева. – О. : Фенікс, 2013. – 642 с.
11. Басай О.В. Загальні засади (принципи) цивільного законодавства України : дис. ...доктор. юрид. наук : 12.00.03 / Басай Олег Вікторович. – Одеса, 2014. – 422 с.
12. Рішення Конституційного Суду України у справі від 11 липня 2013 року № 7-рп/2013 за конституційним зверненням громадянина Козлова Дмитра Олександровича щодо офіційного тлумачення положень другого речення преамбули Закону України «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-13>
13. Бервено С.М. Проблеми договірного права України : монографія / С.М. Бервено. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 392 с.
14. Харитонов С.О. Цивільне право України : підручник / С.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К. : Істина, 2003. – 776 с.
15. Цивільне право України: підручник : [у 2 кн.] / О.В. Дзера, Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін. ; [за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової]. – Кн. 1. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 720 с.
16. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга первая : Общие положения / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский; [изд. дополн., стерео.(5-й завод)]. – М. : Статут, 2002. – 848 с.
17. Кузнецова Н.С. Принципы современного зобов'язального права України / Н.С. Кузнецова // Методологія приватного права : матеріали наук.-теорет. конф., (м. Київ, 30 травня 2003 р.). – К. : Юрінком Інтер, 2003. – С.144-152.
18. Утехін І.Б. Виконання договорів з передачі майна у власність : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Утехін Ігор Борисович. – К., 2009. – 216 с.

Гринько Руслан Віталійович**ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ**

Стаття присвячена дослідженню виконання цивільно-правового зобов'язання, що розглядається у трьох аспектах: як правовий інститут, як процес і як підстава припинення зобов'язання. Зроблено висновок про те, що виконання зобов'язання не можна розглядати як правовий інститут, а лише як процес і підставу припинення зобов'язання.

Ключові слова: виконання, договірне зобов'язання, принципи добросовісності, розумності, справедливості належного виконання зобов'язання, реального виконання зобов'язання, припинення зобов'язання.

Гринько Руслан Віталієвич**К ВОПРОСУ ОБ ИСПОЛНЕНИИ ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОГО ОБЯЗАТЕЛЬСТВА**

Статья посвящена исследованию исполнения гражданско-правового обязательства, которое рассматривается в трех аспектах: как правовой институт, как процесс и как основание прекращения обязательства. Сделан вывод о том, что исполнение обязательства нельзя рассматривать как правовой институт, а только как процесс и основание прекращения обязательства.

Ключевые слова: исполнение, договорное обязательство, принципы добросовестности, разумности, справедливости, надлежащего исполнения обязательства, реального исполнения обязательства, прекращение обязательства.

Hrynkо Ruslan Vitaliyevich**TO THE QUESTION OF EXECUTION OF THE CIVIL LEGAL OBLIGATION**

Article is devoted to research of execution of the civil obligation. Execution of the obligation is considered in three aspects: as legal institute, as process and as basis of the termination of the obligation. The conclusion is drawn that execution of the obligation can't be considered as legal institute but only as process and the basis of the termination of the obligation.

Key words: execution of the obligation, contractual obligation, principle of conscientiousness, principle of rationality, principle of justice, principle of appropriate execution of the obligation, principle of real execution of the obligation, termination of the obligation.